

maznak, melyek szintén a múzeum birtokában vannak. Ezeket, Marc és felesége, Valentina Chagall adományait, a múzeum megnyitó közönsége láthatta már, s feltehetően a jövőben is alkalmanként kiállításra kerülnek majd.

A rézmetszetek, melyek Vollard felkérésére születtek és a párizsi Tériade kiadónál jelentek meg, a Királyok Könyve, Dávid, Salamon, a Próféta, Ézsaiás, Jeremiás, Ezékiel könyvéből merítik témájukat. Chagall új felfogású megjelenítései egyetemes remekművek.

Lépünk be végül a Chagall-múzeum előadó- és zeneterembe, mely hangulatában továbbvezet az első nagyterem kék árnyalatainak itt szinte mindent beborító kék színébe. Kék bársony fénylik az ülésorokon, kék burkolat a padozaton. Mélykék ég szikrázik be azokon a kék üveglablakokon, melyek a mester *A világ teremtése* című alkotását mutatják be. E félhomályos teremben, ezeknek az ablakoknak a fényében, a kékek, zöldek, türkizek ragyogásában bontakozik ki a három üveglablak témája, tartalma, művészete, mely a fényforrás megtörésével, az egyes üveglablakok egymás melletti elhelyezésével, ornamentikájával és tematikájával tárják a néző elé a Világ teremtése előtti sötétség „kékjét”, a valaha voltakat, a kezdeteket és végeket.

„Lehet ez az álom igaz? Igazzá válhat ez az álom?” – kérdezi Chagall, és így válaszol rá: „A művészetben éppúgy, mint az életben, minden lehetséges addig, míg mindennek alapja a szeretet”.

KOÓS JUDITH

Az esztergomi Dévényi-gyűjtemény kiállítása

Dévényi Iván (1929–1977) neve nem ismeretlen a Vigilia olvasói előtt. Képzőművészeti témájú írásaival, kiállítás- és könyvkritikáival – melyek bizonyos rendszerességgel láttak napvilágot – gyakran találkozhattak e lap hasábjain. Az elsősorban a modern művészet jelenségeit méltató-elemző írások

szerzője, az esztergomi tanárember – mindemellett – a háború utáni hazai műgyűjtés egyik legkarakteresebb és színvonalasabb kollekciónak tudhatta magáénak.

Hogy mennyit „ér” egy kép? E kíváncsi és sokszor mohó kérdést gyakorta teszik fel művészeknek, műtörténészeknek és műgyűjtőknek is a magukat többnyire önértékesen „kivülállók”-nak, „laikusok”-nak minősítő érdeklődők. Így válik érzékelhetővé az az egyik utolsó vékonyka szál, mely az elsődlegesen (és természetéből következően) szellemi-formai értéket reprezentáló műalkotás és a tőle elszakadni látszó, legszélesebben értelmezett „közönség” anyagi értékhiedelmek között feszül. Mennyit is ér egy jó kép? Tulajdonképpen *mérhetetlenül* sokat. És ez a valójában „pénzben” kifejezhetetlen érték – mely szinte misztikusan húzódik meg a mindent átszövő merkantil fontatok között – a legcsábítóbb az igazi műgyűjtő számára. Az alkotás „kettős életé”-ből az, mely szorosan és időtlenül tartozik a jó képhez, szoborhoz: a formát életre hívó szellem sugárzása, mert az igazi műgyűjtő – ahogy a szóösszetétel is sugallja – *műveket* és nem vagyont gyűjt; mindenekelőtt a mű valóságos, eszmei értékével azonosul s nem mulékony és relatív áru-burkával.

Dévényi Iván az ötvenes években kezdte műgyűjtői tevékenységét s érdeklődése csakhamar olyan mesterek felé fordult, akik többségükben – a korszak terminológiájával – „formalistának” vagy „modernistának” számítottak (klasszikus magyar avantgarde, Európai Iskola, a szentendrei szellemi-formai hagyományokhoz kapcsolódó művészek). Távol estek tehát nemcsak az akkor hivatalosan elismert és támogatott művészet élvonalától, hanem „kortárs”-létük folytán – művészettörténeti léptékkal mérve – még „nem állhatták ki az idők próbáját” sem. Nagyrészt mind aktuális, mind „történeti” garancia híján voltak, s látható: ezek alapján Dévényi Iván sem „mehetett biztosra”. Mindennél többet jelenthetett viszont szenvedélyes érdeklődése, műteremtő-gyűjtő tevékenységének állandó tréningje: mindezek nemcsak ízlését és érzékenységét fejlesztették, hanem egyidejűleg bátorságát is: volt mersze „hallgatni a szemére” – túl a bevett értékeken. Negyedszázad alatt olyan gyűjteményt hozott létre, mely egy korszerű felfogást tükröző, képzeletbeli Magyar Mo-

dern Művészeti Múzeum anyaga is lehetne – nemcsak a névsort, hanem a minőségeit tekintve is.

A hetvenes évekre kialakult Dévényi-gyűjtemény nem maradt rejtve az érdeklődők elől: 1977-ben Győrben s az elmúlt esztendőben – több hónapon át – Esztergomban, a Balassa Bálint Múzeumban rendeztek kiállítást a kollekciónak javából.

Az esztergomi rendezés és a katalógus (mindkettő Mucsi András munkája) a „gyűjteményen belüli gyűjtemények” köré szervezte a tárlat anyagát. Valóban kiemelkedő jelentőségű – számban, áttekintő teljességben és színvonalban – a *Czóbel*, a *Bálint*, a *Barcsay* és a *Kondor*-gyűjtemény. Emellett több fontos művel képviselteti magát *Anna Margit*, *Bernáth*, *Borsos*, *Gadányi*, *Kassák*, *Korniss* és *Márffy*. S végül – a teljesség igénye nélkül – ki kell emelnünk néhány olyan művet, melyek szemmel láthatólag a gyűjtemény „sarokkövei”. *Berény* (Sárga dunya, 1928), *Csontváry* (Zárda Trauban, 1899–1900), *Egry* (Önarckép, 1930 k.) és *Tihanyi* (Grósz Andor portréja, 1915) munkái alapján is érzékelnünk lehet azokat a vonulatokat a század hazai modern művészetéből, melyek leginkább vonzották Dévényi Ivánt.

E sokszínű gazdagság láttán bizonyára voltak jó néhányan, akik – beidegződéseiket követve – a bemutatott gyűjteményt pusztán vagyonnak, kincsnek látták; még hozzá egyetlen kézben „felhalmozott” vagyonnak. Am ne feledkezzünk meg arról, hogy az igazi műgyűjtő szenvedélyes szellemi ember, aki számára kollekcója életcél, és nem fogyasztói javakra váltható eszköz, tőke. Civilizáció helyett *kultúrában* gondolkodik. (Ritka eset, hogy az igazi műgyűjtő pénzért válik meg kedves képétől – legfeljebb másik, újabb képre cseréli.) Dévényi Iván középiskolai tanárként hozta létre gyűjteményét. Gondoljuk meg: mai és egykori irigyei, a *teljes* anyagot immár vagyonnak látók közül hányan vállaltak volna „kockázatot” és áldozatokat egyes művekért a gyűjtés során? Távoli, de talán találó párhuzamként hivatkozhatunk Victor Chocquet-ra, a múlt század végének hivatalnok-fizetésből lett műgyűjtőjére is, kinek „gyűjtőszenvédelye a mű iránt érzett tiszta vonzódásából fakadt; még nem ismerte az értékek gyűjtésének lázát” (H. Frank).

ANDRÁSI GÁBOR

TEOLÓGIA

A római levél

Farkasfalvy Dénes ciszterci tudós új könyve, *A Római levél* (Prugg Verlag, 1983) immár második bibliafordítása, mellyel a magyar nyelvű biblikus irodalmat gazdagítja. 1975-ben ugyancsak a kismartoni Prugg Verlag gondozásában jelent meg a *Zsoltároskönyv* fordítása.

Hibátlan szentírásfordítást még senki sem készített, és nem is fog. A munkaközösségek által publikált fordításokat is „kísérleti kiadásban” szokták előbb közreadni, hogy a szélesebb körű hozzászólásokat is figyelembe tudják venni. De így sem lehet tökéletes a mű, nem is szólva arról, hogy az idő újra és újra megkérdőjelez tudományos és

nyelvi megoldásokat. Ez azonban sosem bántortalanította el a fordítókat és a kiadókat, mert minden új fordítás sajátos feladatot tölt be és új értékeket hoz a bibliafordítás irodalmába.

Farkasfalvy Dénest a fordításnál nem a közérthetőség, nem is elsősorban az úgynevezett pasztorális szempont vezette. „Bonyolult görög szöveget – írja – bonyolult – de mai és szabatos – magyar szöveggel adunk vissza.” Pontos, szakszerű és irodalmilag is megfelelő magyar fordítást közöl. Az a törekvése, hogy két lépcsőben, a szövegjegyzetek nyelvi, történeti adataival és a nagyobb távlatú magyarázatok teológiai és mai szempontjaival segítse az olvasót, vagy a bibliaórák közösségét. Ez a kommentár